

**OBILJEŽAVANJE MEĐUNARODNE GODINE FIZIKE 2005.
U SREDIŠNJOJ KNJIŽNICI ZA FIZIKU
PRIRODOSLOVNO-MATEMATIČKOG FAKULTETA U
ZAGREBU**

WORLD YEAR OF PHYSICS 2005 IN THE CENTRAL LIBRARY OF
PHYSICS, FACULTY OF SCIENCE IN ZAGREB

Ankica Valenta

PMF – Fizički odsjek, Zagreb, Središnja knjižnica za fiziku
valenta@phy.hr

UDK / UDC 026:53
378.096::5(497.5Zagreb)
Stručni rad / Professional paper
Primljeno / Received: 10. 5. 2006.

Sažetak

Na poticaj Europskoga fizikalnog društva i Međunarodne unije za temeljnu i primijenjenu fiziku koju je podržao UNESCO, Opća skupština Ujedinjenih naroda proglasila je 2005. *Međunarodnom godinom fizike*.

U Republici Hrvatskoj, glavni pokretač i organizator niza manifestacija kojima je obilježena *Međunarodna godina fizike 2005.* bilo je Hrvatsko fizikalno društvo (HFD), a suorganizatori su bili Fizički odsjek i Geofizički odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Institut "Ruđer Bošković" i Institut za fiziku.

Središnja događanja odvijala su se u *Tjednu fizike 7.-12. studenoga 2005.* U radu se opisuje izložba *Einstein u knjižnici* koju je tim povodom organizirala Središnja knjižnica za fiziku. Postavljanjem izložbe Knjižnica je pokazala svoju arhivsku i memorijsku funkciju, predstavivši široj javnosti građu iz bogatog fonda koji prikuplja još od osnutka 1876.

Zaključno, ističe se da Knjižnica uspješno slijedi znanstveni interes svojih korisnika, odnosno prati razvoj znanosti.

Ključne riječi: Međunarodna godina fizike 2005.; izložba *Einstein u knjižnici*; Središnja knjižnica za fiziku – arhivska i memorijska funkcija

Summary

General Assembly of the UNO, on the initiative of European Physical Society and International Union of Pure and Applied Physics with support of UNESCO, has declared year 2005 the World Year of Physics.

Main initiator and organizer of all activities regarding the World Year of Physics in Croatia was the Croatian Physical Society along with the Physics and Geophysics department of the Faculty of Science at the University of Zagreb, with the Ruđer Bošković Institute and the Institute of Physics as co-organizers.

The main events took place during the Physics Week, scheduled for November 7-12, 2005. In this article I shall write about the exhibition entitled *Einstein in Library*, which was prepared and organized as part of the above mentioned event. With the setting of this exhibition, the Library presented its archival and memory function by exhibiting library materials from its rich collection dating from as early as 1876, the year of its founding.

Finally, it needs to be emphasized that the Library successfully participates in scientific progress by tracking the needs of its users.

Keywords: World Year of Physics 2005; Exhibition *Einstein in Library*; Central Library of Physics – archival and memory function

1 Uvod

Rezolucijom A/RES/58/293 od 10. lipnja 2004., a na poticaj Europskoga fizičkog društva (European Physical Society: EPS) i Međunarodne unije za temeljnu i primijenjenu fiziku (International Union of Pure and Applied Physics: IUPAP) koju je podržao UNESCO, Opća skupština Ujedinjenih naroda proglasila je 2005. *Međunarodnom godinom fizike* (World Year of Physics 2005).¹ Budući da obilježava *annus mirabilis*² (1905.) kada su nastala fundamentalna otkrića Alberta Einsteina, Međunarodna godina fizike 2005. naziva se i *Einsteinovom godinom*.

Albert Einstein najveći je čovjek u znanstvenoj kulturi našega vremena.³ Prirodnoznanstvenim otkrićem specijalne teorije relativnosti (1905.) i općom teorijom relativnosti (1915.) promijenio je sliku svemira temeljenu na fizikalnim zakonima klasične, Newtonove, mehanike koja je vladala više od dva i pol stoljeća. Korjenito se mijenja i shvaćanje prostora i vremena, a novi fizikalni zakoni kvantne mehanike daju nov opis mikrosvijeta. Stoga čovječanstvo mnogo duguje tomu velikanu za napredak ne samo u fizici, nego i u svima drugima znanstvenim područjima.

U Republici Hrvatskoj, glavni pokretač i organizator niza manifestacija kojima je obilježena *Međunarodna godina fizike 2005.* bilo je Hrvatsko fizikalno

---

¹ Svjetska godina fizike 2005. [citirano: 2005-12-15]. Dostupno na: http://www.wyp2005.hr/UN_rezolucija.pdf

² *annus mirabilis* = čudesna godina (Anić, Vladimir. Rječnik stranih riječi. 2. izd. Zagreb : Novi Liber, 2000.)

³ Petković, Tomislav. Uvod u modernu kozmologiju i filozofiju. 2. prošireno izd. Zagreb : Elementa, 2002. Str. 90.

društvo (HFD), a održane su pod pokroviteljstvom predsjednika Republike Hrvatske Stjepana Mesića i Ministarstva znanosti, obrazovanja i športa.⁴ Suorganizatori su bili Fizički odsjek i Geofizički odsjek Prirodoslovno-matematičkog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Institut "Ruđer Bošković" i Institut za fiziku. Od mnogih manifestacija koje su se održavale cijele godine, izdvajamo *Tjedan fizike*⁵ koji se održao 7.-12. studenoga 2005. u okviru *Europskog tjedna znanosti* (European Science Week). To je bio tjedan u kojemu se privukla pozornost javnosti izvođenjem pokusa na javnim mjestima, otvaranjem memorijalne sobe Andrije Mohorovičića, održavanjem popularnih predavanja, radionica, natjecanja, izložbi, otvorenih dana ustanova i sl.⁶ U manifestacije Tjedna fizike uključila se Središnja knjižnica za fiziku (SKF) organizacijom izložbe *Einstein u knjižnici*.

2 Izložba *Einstein u knjižnici*

U vrijeme kada se svijet osvrće na svoju znanstvenu prošlost, knjižnice imaju prigodu pokazati svoju arhivsku i memorijsku funkciju, čime su nezaobilazno uključene u razvoj znanosti. Tako je u Tjednu fizike Središnja knjižnica za fiziku, koja datira još iz doba nastanka modernog sveučilišta u ovim krajevima (1876.),⁷ svojom bogatom knjižnom građom doprinijela obilježavanju *Međunarodne godine fizike* u Hrvatskoj. Izložba *Einstein u knjižnici*, priređena i postavljena u knjižničnim prostorijama, bila je popraćena još i projekcijama filmova o Einsteinu, Knjižnici i hrvatskim fizičarima, promocijama knjiga iz fizike i prigodnim predavanjima.

2.1 *Koncepcija izložbe*

S pripremom izložbe krenulo se početkom 2005. godine kada je HFD odredio vrijeme održavanja *Tjedna fizike*, središnjeg događaja u Međunarodnoj godini fizike 2005. u Hrvatskoj. Organizaciju izložbe preuzeo je voditelj Knjižnice. Određen je prostor i oprema te utvrđeni kriteriji za odabir građe.

Pokazalo se da je najzahtjevniji posao odabir građe iz fonda SKF budući da je to specijalna knjižnica koja u svom fondu ima mnoštvo vrijedne, stare i rijetke građe.⁸ Odabrane knjige podijeljene su u dvije skupine (uz Einsteina, najpoznatiji strani i domaći autori) i na dva razdoblja (do 1905. i poslije 1905. godine). Na isti su način podijeljeni i časopisi te odabrani najpoznatiji naslovi, najstariji naslovi, naslovi koji imaju najduži kontinuitet u Knjižnici i naslovi koji se najviše posuđuju.

---

⁴ Tjedan fizike [citirano: 2006-02-07]. Dostupno na: http://www.wyp2005.hr/tjedan_fizike

⁵ Isto.

⁶ Isto.

⁷ Središnja knjižnica za fiziku [citirano: 2006-07-10]. Dostupno na: <http://www.knjiznica.phy.hr>

⁸ Fond Knjižnice obuhvaća oko 18.000 naslova knjiga, oko 600 naslova časopisa (27.584 godišta), 1.378 primjeraka diplomskih radova, 251 magistarski rad, 282 disertacije, 2.394 preprinta, 200 CD-ROM-ova. Od ostale građe, sadrži još medalje, rukopise, dokumente itd. Knjižnica osigurava i online pristup časopisima.

Poslan je i pismeni zahtjev hrvatskim nakladnicima za posudbu djela o Einsteinu ili teoriji relativnosti domaćih i stranih autora. Pozivu su se odazvali Školska knjiga (16 primjeraka), Jesenski i Turk (10 primjeraka) i Izvor (11 primjeraka).

Slikovna građa prikupljena je s interneta, uglavnom iz Einsteinova arhiva.⁹

2.2 Opis postava izložbe

U ulaznom prostoru Knjižnice postavljen je pano s fotografijama Alberta Einsteina (Slika 1).

Središnje mjesto zauzela su Einsteinova djela. Izloženi su faksimili izvornih rukopisa iz Einsteinova arhiva (Slika 2), kao i članci tiskani u časopisima. Iz fonda Knjižnice za izložbu je izdvojeno svih dvadeset Einsteinovih djela, od kojih je najstarije ono iz 1916. (Slika 3).

Drugu je cjelinu činilo dvadeset naslova knjiga autora koji su stvarali prije 1905. godine iz fonda Knjižnice. Izložena su sabrana djela Johannesa Keplera, Galilea Galileja, Isaaca Newtona, Jamesa Watta, Alessandra Volte, Andre-Marie Amperea, Michaela Faradaya i dr. te više djela domaćih prirodoslovaca i fizičara (Frane Petrića, Josipa Ruđera Boškovića, Nikole Tesle, Otona Kučere i dr.).

U trećoj cjelini, nazvanoj *Poslije Einsteina*, izložen je veći broj knjiga i časopisa kako bi se pokazala bogata izdavačka djelatnost u tom razdoblju. U novijem pak razdoblju, počevši od Ivana Supeka pa do posljednje knjige promovirane na dan otvaranja izložbe (8. studenoga 2005.),¹⁰ raste i broj domaćih autora u području fizike. Tako je na izložbenim policama svoje mjesto našlo čak osamdeset djela domaćih autora.

Od časopisa, izložen je i najstariji strani časopis za fiziku iz fonda Knjižnice (*Annalen der Physik*) iz 1799. godine, u kojem je i Einstein objavljivao svoje epohalne radove (Slika 4). To je časopis koji je izišao samo devet godina po objavljivanju prvoga specijaliziranoga časopisa iz fizike.¹¹

Od domaćih časopisa iz fizike, odnosno prirodoslovlja, izložen je niz časopisa, od *Prirode* (1911.) pa sve do posljednjeg broja *Fizike A i B*, zajedno s njegovom elektroničkom inačicom (CD-ROM-om).

Slika 1.

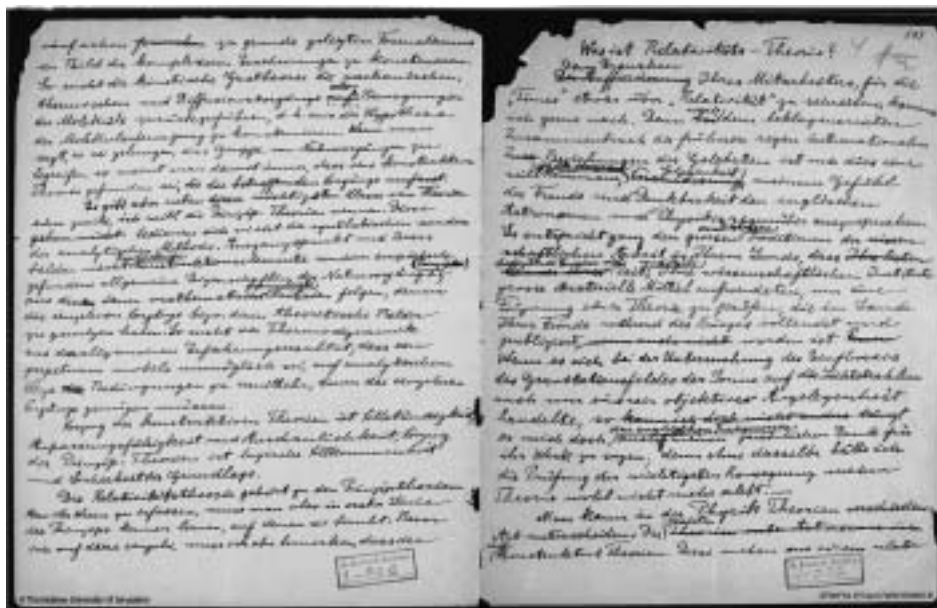
Albert Einstein

(Ulm, 14. ožujka 1879.
- Princeton, 18. travnja
1955.) čuveni njemački
fizičar-teoretičar i
najistaknutiji stvaratelj
novog doba u fizici

⁹ Einstein Archives Online [citirano: 2005-10-24]. Dostupno na: <http://www.alberteinstein.info/db/ViewImage.do?DocumentID=33998&Page=1>

¹⁰ Radi se o knjizi Dubravka Klabučara *Kvantni start: oprezni Planck i radikalni Einstein*, koju su predstavili Matko Babić, urednik knjige, Tihomir Vukelja i autor.

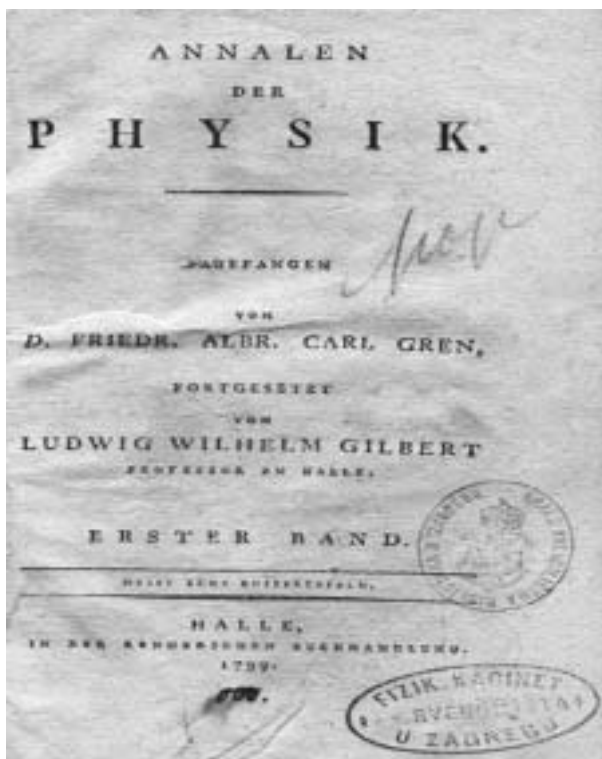
¹¹ Šercar, Tvrtko. *Komunikacijska filozofija znanstvenih časopisa*. Zagreb : Globus, 1988. Str. 38.

Slika 2. Faksimil Einsteinova rukopisa (Einstein Archives Online).

Slika 3. Najstarija Einsteinova knjiga iz fonda SKF-a (1916.)

Slika 4. Najstariji strani časopis iz fizike u SKF-u (1799.)

2.3 Posjećenost izložbe

Tijekom 2005. djelatnici Metodičkoga praktikuma Fizičkog odsjeka Prirodoslovno-matematičkog fakulteta, pod pokroviteljstvom Hrvatskoga fizikalnog društva, radili su na promicanju fizike u osmogodišnjim i srednjim školama putem predavanja, izvođenja pokusa, natječaja za literarne i likovne radove i sl. Ista je grupa imala zadatak pripremiti 'otvorene dane za škole' tijekom Tjedna fizike. Profesori fizike iz škola diljem Hrvatske prijavili su posjet oko 3.500 učenika, od kojih je čak 1.800, uz ostale manifestacije na 'brdu znanosti' na Bijeničkoj cesti u Zagrebu, posjetilo izložbu *Einstein u knjižnici*.

3 Zaključak

Tjedan fizike (7.-12. studenoga 2005.) pripremao se postupno od trenutka kada je 10. lipnja 2004. prihvaćena rezolucija o 2005. kao *Međunarodnoj godini fizike*, odnosno Einsteinovoj godini.

Kao što je već istaknuto, Einsteinova su otkrića pokrenula sve znanosti pa valja istaknuti interdisciplinarnost fizike. Od 1905., fizika je kao i druge znanstvene discipline napredovala krupnim koracima. Pritom je nezaobilazna i uloga

knjižnica i knjižničarske znanosti, ali ne samo kao nadgradnja znanosti. Njezina je uloga važna i pri izgradnji i jačanju razine javne svijesti o znanstvenom i tehnološkom napretku i njegovu utjecaju na društvo, kao i pri promicanju znanosti među mladima, što je i bio osnovni cilj pri postavljanju ove izložbe.

Tako je izložba bila prigoda da knjižnica, kao ustanova koja čuva intelektualna dobra čovječanstva, pokaže mladim naraštajima vrijednost znanstvena stvaralaštva. Njihovim dolaskom u knjižnicu pruža im se mogućnost usvajanja znanja, baštinjena od znamenitih znanstvenika te potiče da jednoga dana svojim djelima doprinosu izgradnji fonda ove, ali i drugih knjižnica.

LITERATURA

Albert Einstein – Bibliography [citirano: 2005-09-07]. Dostupno na: <http://nobelprize.org/physics/laureates/1921/einstein-bio.html>

Anić, Vladimir. Rječnik stranih riječi. 2. izd. Zagreb : Novi Liber, 2000.

Einstein Archives Online [citirano: 2005-10-24]. Dostupno na: <http://www.alberteinstein.info/db/ViewImage.do?DocumentID=33998&Page=1>

Petković, Tomislav. Uvod u modernu kozmologiju i filozofiju. 2. prošireno izd. Zagreb : Elementa, 2002.

Središnja knjižnica za fiziku [citirano: 2006-07-10]. Dostupno na: <http://www.knjiznica.phy.hr>

Svjetska godina fizike 2005. [citirano: 2005-12-15]. Dostupno na: http://www.wyp2005.hr/UN_rezolucija.pdf

Šercar, Tvrtko. Komunikacijska filozofija znanstvenih časopisa. Zagreb : Globus, 1988.

Tjedan fizike [citirano: 2006-02-07]. Dostupno na: http://www.wyp2005.hr/tjedan_fizike